Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

Maa- ja metsätalousministeriö, luonnonvaraosasto, erätalousyksikkö
Erityisasiantuntija Janne Pitkänen
Puh. 0295 162 338

Ympäristövaliokunnalle

Asia: E 63/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: EU; Kemikaalit; REACH-asetuksen liitteen XVII mukainen lyijyhaulien kosteikkokäyttöä koskeva rajoitusehdotus, asiantuntijalausunto 9.6.2020

Lyijyhaulien käyttö on kielletty Suomessa vesilintujen metsästyksessä vuodesta 1996 lähtien

Suomessa lyijyhaulien käyttökiellosta vesilinnustuksessa säädettiin vuonna 1993 metsästyslain (615/1993) uudistamisen yhteydessä siten, että kielto tuli voimaan kolmen vuoden siirtymäajan jälkeen vuonna 1996. Kielto kattaa lyijyhaulien käytön vesilintujen metsästyksessä myös kosteikkojen ulkopuolella kaikissa muissakin elinympäristöissä, kuten pelloilla. Toisaalta kielto ei kata lyijyhaulien käyttöä kosteikoilla muiden riistaeläinten tai rauhoittamattomien lintujen ampumisessa.

Lyijy on myrkyllistä vesilinnuille ja ravintoketjussa

Lyijyhaulit aiheuttavat merkittävän kuolleisuustekijän vesilinnuille, sillä vesilinnut sukeltavat ravintoa kosteikon pohjalta, jolloin ne nielevät vahingossa pohjalle laskeutuneita hauleja. Lyijyhauli liukenee linnun ruuansulatuselimistössä aiheuttaen lyijymyrkytyksen. Esityksen valmistelussa on arvioitu, että 400 000 – 1 500 000 vesilintua kuolee EU:ssa vuosittain lyijymyrkytyksen seurauksena. Myös ravintoketjussa ylempänä olevilla petolinnuilla, kuten merikotkilla, todetaan jatkuvasti lyijymyrkytyksistä johtuvia kuolemia. Petolintujen lyijyn lähteenä on todennäköisesti niiden syömät lyijyhauleilla haavoitetut vesi- ja muut riistalinnut sekä muut lyijyhauleilla ja -luodeilla haavoitetut riistaeläimet sekä metsästettyjen eläinten maastoon jätetyt teurastusjätteet.

ECHA:n kokoamien tutkimusten mukaan korkeimmat vesilintujen altistumiset lyijyhaulien nielemisen johdosta on havaittu Välimeren talvehtimisalueilla, jossa linnut kerääntyvät suurina määrinä tietyille rajallisille kosteikkoalueille ja jossa niitä on metsästetty pitkään intensiivisesti. Suomen pesimäkannaltaan jyrkimmin vähentyneet jouhisorsa (*Anas acuta*) ja punasotka (*Aythya ferina*) ovat altistuneet lyijylle eniten näillä alueilla, jopa 50 - 70 % siellä tutkituista linnuista on niellyt lyijyhauleja. Siksi olisi myös Suomen etu Suomessa metsästettäviin riistalajeihin kuuluvien vesilintukantojen elinvoimaisuuden säilyttämiseksi, että lyijyhaulien käyttöä kosteikoilla rajoitettaisiin koko EU:n alueella käytännössä toimivalla tavalla. Lyijyhaulien käyttö on kielletty EU-maista kokonaan Tanskassa ja Hollannissa.

Lyijyn haitat riistanlihan puhtaudelle ja ihmisen terveydelle

Lyijy on myrkyllinen raskasmetalli, joka vaikuttaa haitallisesti ihmisen elimistössä esimerkiksi munuaisiin, keskushermostoon, lisääntymiseen ja kehitykseen. Lyijyhaulit sirpaloituvat usein osuessaan eläimeen ja leviävät pienempinä lyijynpalasina ja lyijypölynä lihaan. Osa sirpaleista päätyy osumakohdasta kauemmaksi ja jää lihaan teurastuksen ja ruuanvalmistuksen jälkeenkin. Englannissa tehdyssä tutkimuksessa 121 riistalinnun röntgenkuvauksessa 76 %:ssa oli sirpaloitunutta lyijyä. Lyijyn sirpaleiden lisäksi kaikkia kokonaisia lyijyhaulejakaan ei pystytä poistamaan lihasta ruuanvalmistuksessa. Ihmiset nielevät kokonaisia haulejakin vahingossa, ja ne voivat päätyä syöjän umpilisäkkeeseen liukenemaan elimistöön pitkäksi aikaa.

Tanskassa jo 1980-luvun lopulla tehdyssä tutkimuksessa röntgenkuvauksissa havaittiin joukolla potilaita 1–2 haulia umpilisäkkeessä. Yhdelläkään näistä potilaista veren lyijypitoisuus ei ollut noussut myrkytysoireita aiheuttavalle tasolle, mutta se oli lähes kaksinkertainen verrokkiryhmään nähden ja kymmenkertainen nykyiseen Euroopan elintarviketurvallisuusviranomainen EFSA:n määrittämään kehityksellisen hermostomyrkyllisyyden vertailuarvoon nähden. Muissakin lähteissä on todettu, että tällaiset lyijypitoisuudet veressä aiheuttavat raskauden aikana sikiön hermostovaurioita.

Eräässä tutkimuksessa Grönlannissa 50 metsästäjän veren lyijypitoisuuksia mitattiin ennen metsästyskautta, sen aikana ja sen jälkeen. Metsästäjän veren lyijypitoisuudella havaittiin olevan voimakas yhteys linnun lihan (haahka ja pohjankiisla) syömisen tiheyteen. Metsästäjillä, jotka söivät yli 30 lintuannosta kuukaudessa, veren lyijypitoisuus oli yli 8-kertainen verrattuna ryhmään, joka ei syönyt lainkaan lintuja.

Maastossa kosteikkoalueen rajan määrittely on tulkinnanvaraista

Esitetty kielto perustuu ns. Ramsarin sopimuksen (SopS 3/1976) kosteikkomääritelmään, mikä pitää sisällään hyvin monenlaisia vesistöalueita ja myös kausikosteikkoja. Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota siihen, että osan vuodesta veden alla olevat kausikosteikot, joita ei välttämättä yleisesti mielletä vesistöiksi, voivatkin olla vesilintujen kannalta hyvin arvokkaita ruokailualueita sekä Suomessa että myös muuttoreitin levähdys- ja talvehtimisalueilla muissa maissa. Niidenkin alueiden osalta lyijyhaulien käytön kieltäminen olisi vesilintujen lyijymyrkytysten välttämiseksi tarpeellista.

Kosteikkomääritelmä voi tulkinnasta riippuen pitää sisällään myös laajasti turvemaa-alueet, joilla metsästetään pääasiassa muuta riistaa, kuin vesilintuja. Näin ollen kosteikkoalueella lyijyhaulipatruunoiden hallussapitoon esitetty kielto vaikuttaisi Suomessa käytännössä laajasti muuhunkin metsästykseen. Käytännössä näiden turvemaiden ja kausikosteikkojen tunnistaminen maastossa sellaiseen vuodenaikaan, kun niissä ei ole näkyvää vettä, voi kuitenkin olla vaikeaa. Tämä on ongelmallista sekä lainsäädännön noudattamisen, että sen valvonnan näkökulmasta.

Syyllisyysolettama on ongelmallinen

Maa- ja metsätalousministeriö pitää esitykseen sisältyvää ns. syyllisyysolettamaa ongelmallisena metsästäjän oikeusturvan ja oikeusvaltion periaatteiden näkökulmasta.

Taloudelliset vaikutukset

Esitys kieltäisi Suomessa lyijyhaulien käytön käytännössä merkittävästi laajemmin myös muiden pienriistalajien kuin vesilintujen metsästyksessä, jolloin lyijyhaulit pitäisi korvata muilla materiaaleilla. Vesilintujen metsästyksessä lyijyhaulipatruunoiden korvaavina patruunoina käytetään yleisimmin teräshauleja. Niiden hinta on samalla tasolla lyijyhaulien kanssa. **Tehokkaimpia** teräshaulipatruunoista ei kuitenkaan voida käyttää kaikista **vanhimmissa aseissa**, jolloin niissä olisi käytettävä teholtaan alempia **ns. standardi teräslatauksia** tai hinnaltaan korkeampia muita haulimateriaaleja, kuten markkinoilla olevia kupari-, sinkki-, tina-, vismutti- tai volframipolymeeriseoshauleja.

Luonnonvarakeskus on tutkinut metsästäjien rahankäyttöä ja arvioinut, että vuonna 2016 rahankäyttö oli yhteensä 230 miljoonaa euroa (taulukko). Keskimäärin metsällä käynyt metsästäjä käytti harrastukseensa vuodessa noin 1 113 euroa, joista aseisiin 150 euroa ja patruunoihin 93 euroa.

Metsästäjän rahankäyttö keskimäärin	**Euroa**	**Osuus %**
- matkustus	312 €	28 %
- vaatetus	170 €	15 %
- aseet	150 €	13 %
- varusteet	101 €	9 %
- patruunat	93 €	8 %
- muut	287 €	25 %
Yhteensä	**1113 €**	**100 %**

Lähde: Luonnonvarakeskus, 2017.

Vaikutukset rata-ammuntaan

Monet ampumaradat sijaitsevat lähellä kosteikkoalueita (turvemaat). Riippuen esitykseen kuuluvan kosteikkoaluetta ympäröivän suojavyöhykkeen leveydestä (esitetty 100-400 metriä), vaikuttaisi se myös moniin ampumaratoihin niin, että niillä olisi korvattava lyijyhaulit teräshauleilla. Teräshaulien hinta on samalla tasolla lyijyhaulien kanssa. Suomessa joillakin ampumaradoista lyijyhaulien käyttö on kielletty ympäristöluvan ehdoissa.